

POLITISK MÅLSÆTNING

Af universitetslektor, kontorchef *P. P. Sveistrup*

I et demokratisk samfund, hvor alle er med til at bestemme samfundsudviklingen, vil det være naturligt, at man i de daglige drøftelser mand og mand imellem, på de politiske møder, i blade og radio drøftede, hvad der efter borgernes opfattelse er målet for de politiske beslutninger, hvad der blandt alt det meget, der ønskes opnået på dette eller hint område, anses for at være det centrale. Sådanne drøftelser finder også sted og viser, at spørgsmålet interesserer mange mennesker, og det er derfor naturligt, at jeg også gerne vil fremhæve nogle synspunkter, der ikke altid har været stærkt fremme i debatten.

I.

Den mest anvendte målsætning er vel nok velstand i særdeleshed, når man ikke lægger udpræget vægt på fordelingen, men koncentrerer sig om ønsket om større indtægter i al almindelighed. Det vil derfor være naturligt at standse et øjeblik ved det område i verden, hvor man er nærmest ved at nå dette mål i sin renhed. Mange tænker selvfølgelig først og fremmest på Amerika, men Amerika er jo meget udstrakt, der er således distrikter i det østlige, hvor tankegangen er en del præget af europæiske forhold, og det vil derfor være rimeligt at klargøre sig forholdene i et andet område, og det må efter min opfattelse være af særlig interesse at koncentrere opmærksomheden om, hvad man kalder det midterste vesten, d. v. s. de både med hensyn til landbrug og industri rige egne omkring Chicago. Her har naturen været overmåde gavmild, jorden er ofte frugtbar, og der findes både jern og kul forholdsvis gunstigt beliggende, og derfor billigt at arbejde med. Til denne egn er der i sin tid kommet dygtige, flittige, initiativrige mennesker fra alle egne af Europa, og disse har i løbet af forholdsvis få generationer af den dengang øde prærie skabt et samfund, der vel er rigere end noget andet område i verden, og som er i stadig vækst med nye opgaver i retning af produktion af stadig nye goder til dækning af stedse flere menneskelige behov. Intet sted har jeg oplevet stærkere, at man i nutiden er inde i en voldsom udvikling med det ene fremskridt hurtigt efter det andet, end på den store flyveplads ved Chicago, hvorfra man på kort tid kan nå til de fleste steder,

ikke alene i Amerika, men på hele kloden. Tilsvarende indtryk får man mange andre steder, ikke mindst i de kæmpemæssige forretninger i det centrale forretningskvarter.

Man skal vistnok være europæer eller i hvert fald langt borte fra for at stille den målsætning, der ligger bag hele denne udvikling, i tvivl. Kommer man i disse egne i hjemmene, er disse som alt det ydre præget af velstand og dygtighed, det er helt igennem flinke mennesker, og kommer man f. eks. ud ad indkørselsvejene til storbyerne, finder man et meget stort antal forretninger med brugte biler til salg og disse af en størrelse og et udstyr, som man sjældent møder i Danmark, selv når der er tale om de helt nye biler.

Skønt jeg har truffet mange flinke og dygtige mennesker derovre, har jeg dog ondt ved at forlige mig med målsætningen, og ser man lidt nærmere til og sammenligner forholdene i et europæisk land som England eller Danmark, er jeg i hvert fald kommet til det resultat, at jeg har savnet 3 ting, bøger, blomster og billeder. Ja, selvfølgelig findes alle disse tre ting måske rigere end hos os, men de er næppe gået ind som et led i det daglige liv på samme måde, som vi kender. Ser man på bøgerne, findes de selvfølgelig i massevis, men jeg har da i hvert fald indtryk af, at det i mange tilfælde er nogle, der bedst egner sig til at læses i den underjordiske bane, det er ret sjældent noget, som de pågældende rigtig fordyber sig i; blomster findes selvfølgelig også, men det er ikke som andetsteds blevet et led i det daglige liv, og det samme gælder kunsten; ja, der er selvfølgelig museer med mange pragtfulde gamle europæiske billeder, men alligevel, der er noget, jeg savner. Det er for mig et samfund, der indeholder mange værdifulde elementer, men det er alligevel ikke den målsætning, som jeg finder er den helt rigtige, og som jeg vil arbejde for at få mere centralt frem i Danmark.

II.

Man kunne vende sig til en helt anden målsætning, som også har gjort et dybt indtryk på mig, og som indeholder elementer af det rigtige, nemlig det gamle grønlandske fangersamfund. Jeg tænker hverken på det Grønland, der fandtes, før det danske arbejde begyndte, eller det, man står midt i som en overgang til noget helt nyt og ukendt, men derimod det Grønland, der gennem flere århundreder har været stærkt påvirket af dansk kultur og tankegang.

Færdedes man i dette samfund og kom over den kritik, der er udtryk for, at vi aldrig kan lade vort eget blive helt hjemme, så var det Grønland, jeg her taler om, præget af, at man lagde særlig vægt på to ting, frihed og glæde. Det første hang vel i høj grad sammen med, at grønlænderen i sit daglige arbejde gennem årtusinder havde været vant til at stole på sig selv. Han var fri til at bestemme, om han ville gå på fangst eller blive hjemme; han måtte stole udelukkende på sig selv, når han ville

nærme sig sælen, og det var ham og ikke nogen som helst anden, der havde ansvaret for sit hundespannd og for at lede det gennem de farlige situationer, der altid kunne opstå på den stadig vekslende is. Han måtte helt ud være et mandfolk, der stolede på sin egen dygtighed til at klare situationerne, og han vidste, der var både det ene og det andet, som han kunne, men som de danske var ubetinget ringere til, så han kunne virkelig føle sig som en fri mand, der ikke var bange for at rette ryggen.

Dernæst var det gamle grønlandske samfund præget af glæde, og det er ikke underligt, at dette samfund i sin tid blev kaldt de glade smils boplads. Selv vil jeg aldrig glemme den første aften, jeg kom til Grønland for en menneskealder siden, hvor vi blev inviteret til dans i bødkerværkstedet. En sammenligning med dans i et dansk forsamlingshus på den tid, viste straks, at de unge mennesker dengang var gladere i Grønland end almindeligvis i Danmark.

Alligevel har jeg aldrig kunnet tænke mig det gamle Grønland som noget, der var værdifuldt som målsætning. Man behøver bare at tænke på snavs i for os ukendt mængde, tuberkulose i endnu uhyggeligere omfang, på en meget ringe levestof og dårlige boligforhold, som den almindelige dansker slet ikke gjorde sig nogen forestilling om.

Der var utvivlsomt værdier i den gamle grønlandske målsætning, men det var ikke noget politisk mål, som ret mange kunne gå ubetinget ind for. Min indstilling til denne målsætning var på samme måde som til målsætningen i Chicago, at vel var der værdier, som man skulle være forsigtig med ikke at slå mere i stykker end højst nødvendigt, men det kunne utvivlsomt ikke være, hvad jeg vil anse for den „rigtige“ målsætning.

III.

Har man således haft opmærksomheden henvendt på menneskers målsætning i Chicago og Grønland og for øvrigt mange andre steder, må man komme til det tidspunkt, hvor man stiller sig det spørgsmål, hvad er da den målsætning, du finder rigtig, og som du gerne vil arbejde for?

Tænk jeg tilbage på mangfoldige indtryk fra vidt forskellige sider, finder jeg, at jeg helst vil standse ved et enkelt udtryk, som alle kender, udtrykket støvt. Jeg kan da vist gå ud fra, at alle har mødt et eller andet støvt menneske, så de ved, hvad man i det nuværende danske sprog forstår ved dette ord. Der er noget beslægtet hos mange af de mennesker, der findes i egnen om Chicago, de har nogle af de egenskaber, som vi her forbinder med udtrykket støvt, men langt fra dem alle. Overvejer man derefter de grønlandske erfaringer, er der også noget, som virker meget tiltalende, men der er også meget, som ikke kan falde ind under det nævnte udtryk, og som vi ikke gerne vil have med i fremtidens samfund.

Vender vi os fra disse erfaringer i det fremmede til vore egne forhold, som vi allesammen kender, så er det ikke alt, hvad vi oplever, vi kan være glade ved; noget var bedre for en menneskealder siden, andet er bedre i nutiden, det er svært at gøre ret og skel.

Betragter man de forskellige målsætninger, vi møder her i landet, ikke mindst hos de politiske partier, er der også meget inden for de forskellige programmer, vi kan være glade ved, fordi det kan hjælpe til at udvikle stovte mennesker; men alligevel forekommer det mig, at ikke alt, hvad der er sket, har været helt tilfredsstillende ud fra ønsket om, at vi alle skal udvikle os i retning af stovthed. Der er alt for meget, der er præget af tilfældigheder, af ønske om at gøre indtryk på denne eller hin vælgergruppe; det kan måske ikke være anderledes, men det er alligevel ikke helt tilfredsstillende.

Mon ikke der, som forholdene er, skulle være en hel del mennesker her i landet, der i deres vurdering af de samfundsmæssige og politiske problemer vil stille sig det spørgsmål: Bidrager denne eller hin foranstaltning ikke alene til opnåelse af visse økonomiske fordele, men også til at fremme ønskelige karakteregenskaber? Eller for at sige det på en anden måde, gør det lettere for at følge det ideal at blive et stovt menneske. Jeg er ganske klar over, at det er en meget vanskelig opgave, og det drejer sig om mange sider af vort daglige liv; men alligevel, det har også meget at gøre med den samfundsorden, som vi lever under, og med de politiske dispositioner, der stadig træffes. Der kan da vel ikke være nogen tvivl om, at en beslutning om at gå ind i den politisk-økonomiske sammenslutning, der kaldes Fællesmarkedet, kan få en ikke ringe betydning i retning af, at det bliver lettere eller vanskeligere for os at blive et mere stovt menneske, for det har vi allesammen brug for. Det er ikke mit ønske at forsøge at påvirke læserne i retning af den ene eller den anden vurdering, men det er et brændende ønske hos mig at få læserne til at tænke selv ud fra den synsvinkel: Har jeg og de, jeg har ansvar for, ved at arbejde for den ene eller den anden i de politiske forhold, mulighed for at blive et mere eller mindre stovt menneske.

Dette vil selvfølgelig ikke sige, at jeg ikke er klar over, at den her skitserede målsætning i virkeligheden kræver, at vi gennemtænker mange af de økonomiske og politiske problemer, vi står over for på en delvis ny måde. Det kan måske være vanskeligt, men der er i hvert fald den lettelse ved en sådan opgave, at der er mange, der tidligere her i landet har arbejdet ud fra det samme grundsynspunkt. Hvem kender ikke den særlige vurdering, der ligger i ordene: „Og da har i rigdom vi drevet det vidt, når få har for meget og færre for lidt.“ Det ville efter min mening være værdifuldt, om disse delvis gamle synspunkter kom stærkere frem igen i den offentlige debat.